

BÜYÜK BENLİK VE KÜÇÜK BENLİK بُغْيَةُ الْبَنِيَّةِ وَكِبَرُ الْبَنِيَّةِ

İnsanın içinde, hayata bakışını ve davranışlarını etkileyen farklı yönler vardır. Bazen korkularımızın, kırgınlıklarımızın, alışkanlıklarımızın ve sınırlı inançlarımızın yönlendirdiği dar bir bilinçle hareket ederiz. Bazen de bunların ötesine geçerek daha sakin, daha özgür, daha anlayışlı ve daha bütünlüklü bir yerden bakabiliriz.

Buradaki ayrımı küçük benlik ve büyük benlik kavramlarıyla ifade edebiliriz.

Küçük benlik, kendisini merkeze alan ve hayatı büyük ölçüde “ego/nefis” üzerinden değerlendiren benliktir. **“Benim çıkarım, benim hakkım, benim başarım, benim itibarım, benim düşüncem”** onun temel ölçüleridir. Başkasının başarısını kendi eksikliği, farklılığı ise bir tehdit olarak algılayabilir. Bu nedenle sürekli kendisini korumaya, kanıtlamaya ve üstünlüğünü göstermeye ihtiyaç duyabilir.

Büyük benlik ise bunun karşısında, insanın kendi varlığını inkâr etmeden kendisiyle sınırlı kalmamasıdır. Kendi değerini bilir fakat başkasının değerini azaltarak kendisini büyütmeye çalışmaz. Kendi hakkını gözetirken başkasının hakkını da görür. Bilmediğini kabul eder, yanılabilceğini bilir, öğrenmeye ve değişmeye açık olur. Kendisi olmaktan vazgeçmeden başkalarının özgünlüğüne yer açar.

Bu nedenle temel karşıtlık şudur: Küçük benlik kendisini merkeze koyar; büyük benlik merkezini genişletir. Küçük benlik sahip olmaya ve üstün gelmeye odaklanır; büyük benlik anlamaya ve katkıda bulunmaya yönelir. Küçük benlik “Ben ne kazanacağım?” diye sorar; büyük benlik “Biz ne kazanacağız?” sorusunu da sorar. Küçük benlik farklılıktan rahatsız olur; büyük benlik farklılık içinde ilişki kurabilir. Küçük benlik eleştiriden kaçır; büyük benlik eleştiriden öğrenebilir. Küçük benlik başkasını küçülterek kendisini büyütür; büyük benlik başkasını büyütmekten kendi değerinin eksilmeyeceğini bilir. Küçük benlik haklı çıkmak ister; büyük benlik hakikati anlamaya çalışır. Küçük benlik ayırıştırır; büyük benlik bağ kurar ve birleştirir.

Bu karşıtlık, insanın kendi benliğini yok etmesi gerektiği anlamına gelmez. Tam tersine, sağlıklı bir benlik duygusu insanın sınırlarını bilmesi, sorumluluk alması ve kendisini değerli görebilmesi için gereklidir. Sorun **“ben”**in varlığı değil, **“ben”**in bütün varlığımızın merkezine yerleşerek bizi kendi sınırlarına hapsedmesidir.

Küçük benlik çoğu zaman kırılganlığını üstünlükle örter. Sürekli onay ister; reddedilmeye, eleştirilmeye veya geride kalmaya karşı aşırı duyarlı olabilir. Büyük benlik ise kendi değerini dışarıdan gelecek onaya bağlamaz. Bu nedenle daha sakin, daha esnek ve daha açık bir ilişki kurabilir.

Burada büyük benlik ile küçük benlik arasındaki en önemli farklardan biri bakışın genişliğidir. Küçük benlik yalnızca kendisine bakar. Büyük benlik kendisine bakarken başkasını da görebilir. Küçük benlik kendi acısının içinde kalır. Büyük benlik kendi acısını inkâr etmeden başkasının acısını da hissedebilir. Küçük benlik “Benim başıma ne geliyor?” diye sorar. Büyük benlik bunun yanına “Ben bu yaşadıklarımın ne öğrenebilirim ve pozitif manada bundan faydalanabilirim?” sorusunu koyar.

İşte burada bilgi ile idrak arasındaki fark ortaya çıkar.

Süryani irfanı açısından bilgelik, yalnızca bir şeyi bilmek değildir; bilginin insanın iç dünyasına ve davranışlarına dönüşmesidir. İnsan adaleti biliyor fakat adil davranmıyorsa, sevgiden söz ediyor fakat sevgiyi yaşamıyorsa, tevazuyu biliyor fakat sürekli üstünlük arıyorsa, bilgi henüz –o insanın- benliğinde kök salmamıştır. Bilgi kök salmayınca, benlik de küçük kalır. Yani genişlemez ve büyümmez. Zira büyük benlik, bilginin idrake; idrakin karaktere; karakterin ise ortak yaşama dönüşmesiyle güçlenir. Bu nedenle büyük benlik yalnızca bireysel bir mesele değildir. İnsan hangi benlikle yaşarsa, çevresine de onu taşır.

Küçük benlik ailede çatışmayı, ilişkilerde kırgınlığı, çalışma hayatında rekabeti, toplumda kutuplaşmayı ve gruplar arasında üstünlük mücadelesini besleyebilir. Büyük benlik ise iş birliğini, güveni, empatiyi, dayanışmayı ve farklılıklarla birlikte yaşayabilme kapasitesini güçlendirir. Üstelik küçük benlik yalnızca “ben” biçiminde ortaya çıkmaz. Bazen “biz” kılıfına da girebilir: “Biz daha iyiyiz.” “Biz biliyoruz.” “Biz haklıyız; onlar yanlış.”

Bu durumda bireysel ego, kolektif egoya dönüşür. Dolayısıyla gerçek büyük benlik, yalnızca “ben”den “biz”e geçmek değildir. “Biz”i de dışlayıcı bir üstünlük aracına dönüştürmeden daha geniş bir insanlık bilincine açabilmektir.

Süryanicede ܒܢܐ - 'enā, “ben”; ܒܢܐܢ / ܒܢܐܢܐ - ḥnan / enaḥnan, “biz” anlamına gelir. Bu kelimeler doğrudan küçük ve büyük benliğin sözlük karşılıkları değildir; ancak “ben”den “biz”e uzanan düşünsel hareket, insanın bireysel varoluştan ortak sorumluluğa doğru genişlemesini anlatmak için güçlü bir imkân sunar.

Küçük benlik **“Benim”** diyerek sınır çizer. Büyük benlik **“Bizim”** diyerek bağ kurar. Daha olgun bilinç ise **“Biz”**’in sınırlarını da genişleterek insanın ortak değerini görür. Sonuçta mesele, benliği ortadan kaldırmak değil; benliğin dar sınırlarını aşmaktır.

Küçük benlik kendisini sürekli kanıtlamak ister. Büyük benlik, varlığını kanıtlamak yerine onu anlamlı kılmaya çalışır. Küçük benlik başkasının üzerine çıkarak yükselir. Büyük benlik başkasını ezmeden yükselebilir. Küçük benlik sahip olmakla büyüdüğünü sanır. Büyük benlik paylaşarak derinleşir. Küçük benlik korkunun yönettiği dar dünyada yaşar. Büyük benlik korkuyu inkâr etmeden onun ötesindeki imkânı görmeye çalışır.

Belki de içsel dönüşüm tam burada başlar: Kendimizi başka biri yapmakta değil, içimizdeki daha geniş varlığı fark etmekte. Çünkü insanın gerçek büyüklüğü, kendisini ne kadar öne çıkardığında değil, kendi varlığının sınırlarını ne kadar genişletebildiğinde ortaya çıkar.

Küçük benlik bizi kendimize hapseder. Büyük benlik bizi kendimizden çıkararak başkasına ve bütüne açar.

Ve belki de insanın olgunlaşma yolculuğu, **“Ben”**’i kaybetmeden **“Biz”**’i bulmak; **“Biz”**’i de dışlayıcı bir duvara dönüştürmeden insanlığın ortak bütünlüğüne doğru yürümektir.

Yusuf Beğtaş

www.karyohliso.com